

پیشگفتار

در این کتاب سعی بر آن است تا تفاوت وضعیت جامعه‌شناسی در دوره بنیان‌گذاری با دوره‌های قبلی و بعدی نشان داده شود. این تمایز با بیان ویژگیها و تعیین جایگاه جامعه‌شناسی در عصر بنیان‌گذاری و نظریه‌های هر یک از مؤسسان این علم به دست می‌آید. اهمیت بحث زمانی روشن‌تر می‌شود که با تفکیکی که به لحاظ آموزشی بین نظریه اجتماعی، نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی و نظریه‌های معاصر جامعه‌شناسی به عمل آمده است، دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های علوم اجتماعی، و به طور خاص جامعه‌شناسی، بتوانند نظرات و دیدگاههای متفکران و جامعه‌شناسان متعدد را طی زمان بیاموزند.

برای برآوردن اهداف فوق، در این کتاب سعی شده است تا ضمن بیان جایگاه جامعه‌شناسی در جهان، به زمینه‌ها و شرایطی که موجب شکل‌گیری این دانش جدید شده است اشاره شود. به طور قطع، بحرانهای بزرگ اجتماعی در قالب جنگ و انقلاب در جهان جدید بر سر و سامان یافتن جامعه‌شناسی مؤثر بوده‌اند، اما نمی‌توان شکل‌گیری شهرها، اجتماعات بزرگ و متنوع، درگیریها و بحرانهای اجتماعی همراه با جنگها و انقلابها را نادیده گرفت. ضمن اینکه تحول اندیشه‌ای در شکل‌گیری جامعه‌شناسی مهم بوده است، تحولات ساختاری و بحرانهای آنها نیز شایان اعتناست.

می‌گویند جامعه‌شناسی علم مدرنی است که در فرانسه سامان یافته است. ولی متفکران قبل از کنت در فرانسه، از قبیل ابن‌خلدون در تمدن اسلامی، و اسمال و وارد در امریکا نیز بر شکل‌دهی به جامعه‌شناسی مؤثر بوده‌اند. بدین لحاظ، در این کتاب فصلی به جایگاه جامعه‌شناسی در تمدن اسلامی با محوریت اندیشه‌های ابن‌خلدون اختصاص داده شده است، زیرا ابن‌خلدون نیز بعد از تتبعات بسیار در حوزه تاریخ و فرهنگ و جامعه، به فهم جدیدی از علم جامعه (علم عمران) رسید که متأسفانه در حوزه اسلامی به دلیل افول تمدن اسلامی مورد

پیگیری قرار نگرفت تا به سامان خاصی تحت عنوان جامعه‌شناسی برسد. بعد از دوره اسلامی، جامعه‌شناسی در حوزه تمدنی فرانسه با محوریت سن سیمون، کنت، و دورکیم، در حوزه تمدنی انگلیس با محوریت استوارت میل و اسپنسر، در حوزه تمدنی آلمان با محوریت متفکرانی چون مارکس، سومبارت، زیمل و وبر و در حوزه تمدنی ایتالیایی با محوریت ویکو و پارتو سامان یافت و سپس وارد حوزه‌های تمدنی امریکایی و دیگر نقاط جهان شد. در حوزه تمدنی امریکا، جامعه‌شناسان مؤسس چون وارد، اسمال و گیدنز در بهره‌گیری از جامعه‌شناسی نقش عمده‌ای داشتند که در دهه‌های بعدی جامعه‌شناسی در قالب نظریه‌ها و مکاتب بسیاری جلوه گر شد.

در این کتاب سعی شده است تا اثراتی که تمدنها و فرهنگهای گوناگون بر سر و سامان دادن به جامعه‌شناسی داشته‌اند از طریق توجه به عوامل زمینه‌ای مؤثر بر شکل‌دهی به جامعه‌شناسی مطرح شود. در هر یک از حوزه‌های تمدنی بر محوریت جامعه‌شناسان اصلی تأکید شده و از طرح تفصیلی نظریات و دیدگاههای دیگر متفکران هر حوزه اجتناب شده است.

با توجه به جهت‌گیری مذکور، کتاب در هفت بخش و شانزده فصل سامان‌دهی شده است. بخش آغازین به کلیات و مبانی فکری، شرایط و زمینه‌های ظهور جامعه‌شناسی، نوع فهمی که ما از اندیشه جامعه‌شناختی مؤسسان داریم، و نحوه اثرگذاری آنها بر جامعه‌شناسی اختصاص دارد. در بخش دوم به نقش و جایگاه تمدن اسلامی، با محوریت اندیشه‌های ابن‌خلدون، در جامعه‌شناسی پرداخته شده است. در بخش سوم به جامعه‌شناسی در انگلستان و آراء و نظریه‌های جامعه‌شناسان اصلی انگلیسی، میلز و اسپنسر، پرداخته شده است. بخش چهارم به جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسان در فرانسه اختصاص دارد. در این بخش ضمن بیان زمینه‌ها و شرایط شکل‌گیری جامعه‌شناسی در فرانسه، به نقش و دیدگاههای نظری اصلی‌ترین جامعه‌شناسان مؤسس در فرانسه، از قبیل سن سیمون، کنت، توکویل، و دورکیم پرداخته شده است. بخش پنجم به جامعه‌شناسی در آلمان، با محوریت اندیشه‌های تونیس، مارکس، زیمل و وبر، اختصاص یافته است. بخش ششم به جامعه‌شناسی در ایتالیا، با محوریت اندیشه ویکو و پارتو، اختصاص دارد. در بخش پایانی کتاب نیز به مقایسه اندیشه جامعه‌شناسان حوزه‌های تمدنی مذکور پرداخته‌ایم.